
Андрэй Хадановіч

...Колісь людзі верылі,
што галоўная прылада сьмерці –
іржавая каса.
Потым – вынайшлі газонакасілку...

І я так магу

З нізкі нібыта вершаў

СТАРЫ ПАЭТ

Стары паэт
ня мае шкодных звычак,
бо ад сьпітнага зранку бывала пякотка,
а ад цыгарэтаў жаўцелі зубы;
потым зубоў ня стала,
ды не мяняць жа звычак на схіле гадоў.
Што да наркотыкаў,
дык ён мог бы намякнуць на знаёмства з імі
дзеля таннай папулярнасьці ў моладзі,
але хай моладзь сама
дбае пра танную папулярнасьць,

а стары паэт
шырока вядомы,

хоць і ў вузкіх колах,
затое настолькі шырока,
што юныя літаратары
пасля паэтычных чытаньняў,
апынуўшыся ў прыбіральні
ля суседняга з мэтрам пісуара,
ад хваляваньня забываюць расшпіліць прарэх.
“Вось здрава! – думае паэт. –
Я б так ня змог!”

Бо стары паэт
прачытаў за жыцьцё
сорак восем кніжак,
дваццаць дзьве з якіх былі ягонья,
яшчэ да дваццаці дзьвюх ён напісаў
перадмовы,
а першыя чатыры ён памятае цьмяна;
хоць мае на паліцы
дзьве з паловай тысячы томікаў сваіх
калегаў,
усе, вядома ж, з аўтографамі,
каб, Божа барані, ня здаў у букіністычную
кнігарню,
але ён часам такі здае.
У маладосьці з яго кпілі за неадукаванасьць
ды іранічна казалі: “Вучьшца, вучьшца й
вучьшца!”,
а цяпер не, таму

што стары паэт
наведаў дзьве з паловай тысячы школаў,
каб кожная навучэнка,
апроч вечару страты нявіннасьці
ды выпускной вечарыны,
запомніла яшчэ і ягоную творчую вечарыну,
але ж ніводная не запомніла,
а калі якая й пазнае яго на вуліцы,
дык аказваецца
суседкаю па лесьвічнай пляцоўцы
альбо ўнучкаю.

Стары паэт
дагэтуль хвалюецца перад выступамі,
думаючы, ці будуць крычаць “брава!”
ды выклікаць “на біс”,
і таму чытае з падкрэсьленым выклікам,
нібы пытаючы: “Хто тут супраць мяне?
Вы за ці супраць?”
Але ўсё абыходзіцца,
і зала дружна крычыць:
“ЗА!” і “БІС!”.

Чэмпіянат Еўропы

З кім толькі
ні параўноўвалі Еўропу,
дзяўчынку-каўбоя,
што ўседзела на бычынай сьпіне
максімальна доўга,
аж да самага канца радэа.

Я неяк назваў яе пясочніцаю,
куды не пускаюць беларускіх дзетак
іх нацыянальна непрасунутыя бацькі.
Сёй-той абразіўся параўнаньнем,
хоць, мяркую,
каўбоям і матадорам спадабалася б.

Але я тады думаў
не пра пясочную арэну
палітычнай карыды,
а пра досыць нявінныя дзіцячыя забавы
з саўком
(я пра маленькую рыдлёўку),
пластмасавым самазвалам
ды алавянымі жаўнерыкамі,
калі кожны з нас быў генералам,
які толькі пачынаў сваю
пяшчаную кар’еру.

Што да дзяўчатак, то яны
пераважна рабілі “сакрэты”,
выкопваючы ў пяску ямінкі
і аздабляючы гэтыя дамавінкі
жывымі кветкамі
і (нежывымі) паперкамі ад цукерак ды жуек.
Галоўнай часткаю інсталяцыі
быў каляровы кавалачак шкла,
што клаўся паўзьверх –
і атрымлівалася *красиво*;
потым “сакрэт” закопваўся,
старанна хаваўся, але так,
каб лёгка было знайсці,
асабліва іншым.

Толькі праз шмат гадоў я зразумеў,
што гэта былі правобразы
нашых будучых інтэрнэт-сайтаў,
вершаў і порназдымкаў,
што мятлікамі ляцяць на сьвятло

і заблытваюцца ў сусьветнай павуціне,
у душы прагнучы
звярнуць на сябе хоць якую ўвагу,
ды ўпарта хаваючы
свае сумнеўныя “сакрэты”,
нібы тая Еўропа,
чэмпіёнка радэа,
старая панна,
што так і ня зьлезла з бычынае сьпіны
для чаго іншага.

Арфей, Эўрыдыка, герпес

“Зорка Венера ўзышла...”
Не, гэта не пачатак рамансу,
і нават ня чорная мша.
Гэта пазыўныя ў менскім метро.
“Паважаныя пасажыры,
не падыходзьце да краю платформы!
Не заходзьце за абмежавальную лінію!
І не азірайцеся,
напрамілы Бог, не азірайцеся!..”
Але ён такі азірнуўся.

Некалі ён іграў на скрыпцы
у падземным пераходзе,
і граў так,
што з усіх бакоў зьбіраліся
бяздомныя коткі й скінхэды,
і першыя клаліся ля другіх,
зачараваныя музыкаю.
Калі ён запільваў
“Dance me to your beauty with a burning
violin”,
спыняліся ўсе навакольныя сабакі –
нямецкая аўчарка
і трое ейных спадарожнікаў ва ўніформе.
А аднойчы спынілася яна,
каб дакрануцца вуснамі да вуснаў
і адразу ж зьнікнуць у метро.

“Сука!” –
казаў ён назаўтра,
абмацваючы герпес
і, зрэшты, зусім не жадаючы
пакрыўдзіць аўчарку ды іншых...

Потым былі ўцёкі й спробы схавацца

між пральняй і станцыяй “Інстытут культуры”.
На трэція содні хаванья ў метро
ён зноўку пабачыў яе.
Яна ўсьміхнулася, даючы зразумець,
што пойдзе за ім паўсюль,
і яны пайшлі: ён сьпераду, а яна за ім.
“Не азірайся,
напрамілы Бог, не азірайся!” –
падказваў унутраны голас
і ўсе супрацоўніцы менскага
метрапалітэну.

Але ён такі азірнуўся і –
вядома ж, яна аслупянела,
зробіўшыся калонаю з выявай дзяўчыны.
(Цяпер я лёгка знайсці на станцыі метро
сярод іншых персанажаў Якуба Коласа.)

“Мой родны кут, як ты мне...
Паважаныя пасажыры,
пры карыстаньні эскалатарам
не апускайце рэчаў
на прыступкі й парэнчы!
Пазьбягайце трапляньня душы
між рухомымі й нерухомымі
часткамі эскалатару!..”

Тыя, хто чакаў
скрыпкі ў падземным пераходзе,
абламаліся – ён ня выйшаў.
Ён зьнік у нетрах, і
няма таго, што раньш...
І толькі надпіс “Плошча Незалежнасьці”
паўзверху надпісу “Плошча Леніна”
даводзіць, што ён покуль яшчэ жывы.

Касільнік газонаў

Колісь людзі верылі,
што галоўная прылада сьмерці –
іржавая каса.
Потым – вынайшлі газонакасілку.
І цяпер старой прасьцей
касіць сваю канюшыну,
зграбаючы залаты мурог
у ахайныя стагі ды копы.
(Зрэшты, паліцыя тут ні пры чым,
проста трагічны зьбег абставінаў.)

Адзін дасьціпнік напісаў,
што для коней і закаханых
сена пахне па-рознаму.
Ён дакладна ведаў,
што працаголікі з касілкай
прыходзяць да ўсіх.

У юнацтве я аднойчы
доўга назіраў за адным такім
па дарозе ў ваенкамат.
Да мэты заставалася крокаў дзвесьце
і сьпяшацца ой як не хацелася,
а тут якраз гэты сівенькі хрэн
са сваёй баявой машынай.

На галаве навушнікі плэра.
Рухаецца ў такт музыкі,
якой, вядома ж, не чуваць.
Але, мабыць, нешта вельмі прасунутае,
бо надта ж энергічныя рухі
і столькі ў іх свабоды,
што я нават на хвілінку
спалохаўся за газон.

Газон вытрымаў,
а я так і не дайшоў да ваенкамату,
дзякуй старому меламану.
Пазьней я нават
хацеў набыць сабе газонакасілку,
але абмежаваўся плэерам.

Бо як яшчэ не прапусьціць
таго адказнага моманту,
калі пачуеш у навушніках
з дзяцінства знаёмую песьню,
якая ніколі не састарэе:

*Ня плач, дзяўчынка,
пройдуць дажджы!
Вось канюшынка,
дапамажы!*

Калі адчуеш блізкую прысутнасьць
таго, хто ня кідае
позваў у паштовую скрыню
і ня звоніць уначы па тэлефоне
голсам копа-ўчастковага;

калі адчуеш водар
сьвежаскошанай травы

і зразумееш, што, нарэшце,
закасіў па-сапраўднаму.

УСПОМНІЦЬ УСЁ

Часам мне здаецца,
што я дасканала памятаю
усё, чаго памятаць аніяк не павінен, –
асабліва калі ўмыкаю TV.

Добра памятаю сваё нараджэнне
і першыя месяцы пасля,
першыя прагулянкі ў калясцы
абсалютна пустымі вуліцамі гораду,
бо ўсе яго насельнікі якраз глядзелі,
як савецкі выведнік Шцірліц
усё крочыць і крочыць па калідоры
ў кірунку да непрыстойных анекдотаў
ды іншых адзнак несмяротнасці.

Памятаю яшчэ колькіх выведнікаў:
трох агентаў 007,
адзін з якіх пасля зробіцца горцам,
а другі будзе доўга здэкавацца
з беднай дзяўчыны-беспасажніцы,
але яна яго ўсё роўна акруціць,
і не ўратуюць ніякія навыкі
ангельскай каралеўскай выведкі.

Памятаю таксама
відэасалоны канца 80-х,
дзе з маленькага экрану,
гіпнатызуючы падлеткаў,
рыжая рыбачка Соня
з вялікім мечам
тлумачыць яшчэ маладому Шварцэнэгеру,
што, маўляў, усе вас ведаюць,
Містэр Сусвет,
а я дык бачу ўпершыню.
Памятаю нямецкую дзіцячую перадачу
з падазроным назовам
“Рабі з намі, рабі як мы, рабі лепш за нас!”
(Націск у слове “рабі”, як ні дзіўна,
падаў на другі склад.)

Порна пра грэцкую смакоўніцу
ня памятаю,
бо замест яго
быў балет “Лебядзінае возера” –

па ўсіх каналах...

Вось і цяпер
уключаю вечаровыя навіны –
і адразу згадваю,
хто там ідзе,
хто сьмяецца апошнім,
хто вінаваты,
хто самае слабое зьвяно
і хто падставіў вясёлага Роджэра.

Людзі добрыя!
Калі ў мяне напраўду
пачнуцца праблемы з памяцьцю,
калі ласка, умыкнеце
першы канал
нацыянальнага тэлебачанья!

КАМАРЫ ДУМАЮЦЬ ПРА БЕЛАРУСЬ

Ігару Бабкову, таварышу ў няічасьці.

Калі Пан Бог
у першыя шэсьць дзён тварэння
стварыў бы й камароў,
мабыць, у сёмы
Ён бы ўжо нармальна не адпачыў.

І праўда,
якая тут міласэрнасьць
і любоў да ворагаў
нашых меншых,
калі цябе кусаюць
у правую шчаку,
а ты рэфлекторна
пляскаеш і па левай?!

...Паход у лясы
пачаўся з выправы
на Камароўку,
і гэта было знакам,
якога, на жаль,
ніхто не расчытаў.

Недаацанілі мы й першых налётаў,
не абвесьціўшы ўчасна
паветранае трывогі.

А потым пачаўся Пірл-Харбар,
бязьлітасны й бессэнсоўны,
як усякі бунт
супраць Вялікага Брата,
які хоць і бачыць цябе,
але ж ніяк не пасьпявае
са сваёю грувасткаю
супрацьпаветранай абаронай,
бо адзіны ў атрадзе “зенітчык”
узброены толькі фотаапаратам.

“Мабыць, хутка ўжо канец сьвету”, –
казалі ў распачы песімісты,
а хтось асабліва цынічны дадаў:
“Ня мы, дык нашыя дзеці
пры жыцьці пабачаць!”
І не было ў гэтым вялікага перабольшаньня.

Бо нашыя продкі вучылі
не рабіць з камара вала,
а мы й не рабілі,
іначай проста
не дажылі б да сьвітаньня.

*“Сьнегіры – ня гіры!
Кенгуру – ня гуру!
Камары – ня мары!”* –
імправізаваў ты,
падскокваючы, нібы кенгуру,
і размахваючы рукамі, як вятрак,
калі цэлае воінства
абкураных вогнішчам рыцараў
ідзе на яго сьвіньнёю...

Ды ўрэшце настае пара,
калі бярэш пару пляшак
і на пару хвілінаў
забываеш пра іхняе існаваньне,
альбо нават думаеш,
што чарговая атака
такі захлынулася ў тваёй крыві,
і верыш – вось яна, перамога,
і на поўныя грудзі крычыш:
“Жыве Беларусь!”
І чуеш у адказ радаснае
“З-з-з-з-зыве!”

